

О‘ЗBEKISTONNING LOGISTIK IMKONIYATLARI

Muxammadjonov Muhammaddiyorbek Muzaffar o‘g‘li

Andijon davlat universiteti tarix fakulteti 3-kurs talabasi

Abdullayev Bekzod Xusniddin o‘g‘li

Ilmiy rahbar: O‘zbekiston tarixi kafedrasida o‘qituvchisi

Abstrakt: Bu maqolada Amerika Qo‘shma Shtatlari, Hindiston, Pokiston, Rossiya, NATO va Xitoy Xalq Respublikasining o‘zaro munosabatlarining buzilishi va buning natijasida Xitoy uchun O‘zbekiston Respublikasining logistika tizimini ahamiyati ortishi. Bundan O‘zbekiston Respublikasi qanday foyda olishi yoritiladi.

Kalit so‘zlar: temir yo‘l, quvur yo‘li, dengiz yo‘llari, iqtisodiy aloqa, eksport, import.

Abstract: In this article, the breakdown of relations between the United States of America, India, Pakistan, Russia, NATO and the People's Republic of China and, as a result, the increasing importance of the logistics system of the Republic of Uzbekistan for China. It will be explained how the Republic of Uzbekistan will benefit from this.

Key words: railway, pipeline, sea routes, economic communication, export, import.

Аннотация: В данной статье рассматривается разрыв отношений между Соединенными Штатами Америки, Индией, Пакистаном, Россией, НАТО и Китайской Народной Республикой и, как следствие, возрастание значения логистической системы Республики Узбекистан для Китая. Будет объяснено, какую выгоду от этого получит Республика Узбекистан.

Ключевые слова: железная дорога, трубопровод, морские пути, экономическое сообщение, экспорт, импорт.

Kirish

Butun insoniyat tarixi davomida savdo yo‘llari o‘zining muhim iqtisodiy va siyosiy ahamiyatiga ega bo‘lgan. Bunday muhim savdo yo‘llarga egalik qilish uchun esa qudratli davlatlar o‘rtasida ko‘pincha urshlar kelib chiqqan biroq bazi holatlarda urush qilishdan ko‘ra yangi savdo yo‘llarini ochish manfaatliroq bo‘lgan. Bunday holat Xitoy Xalq Respublikasi (XXR) uchun ham hos bo‘lib qolmoqda

XX asr oxiri – XXI asr boshlarida Markaziy va Sharqiy Osiyoda joylashgan rivojlangan davlatlarda iqtisodiy, harbiy, texnologik, ilmiy, siyosiy jihatdan kata yutuqlarga erishdilar. Bu yutuqlardan aksar davlatlar AQShning bir qutbli dunyo modeliga qarshi chiqish va ko‘p qutbli dunyo modeli holatida global kuchga aylanish uchun foydalanishga harakat qila boshladilar. Bu esa dunyo okeanida etakchi bo‘lgan Qo‘shma Shtatlar nazoratidagi suv yo‘llaridan voz kechishni talab etdi. Dengiz

yo'llarida harakat qilish uchun alternativ bo'lgan bir qancha yo'llar mavjud bo'lsa-da, lekin bunday yo'llarga nisbatan Xitoy uchun shabhasiz eng xavfsiz va qulay yo'l sifatida qadimdan Buyuk Ipak yo'li o'tgan O'rta Osiyo, xususan, O'zbekiston hududi muhim hisoblanadi. Albatta bugungi kunning eng gigant eksport va importchilaridan biri hisoblangan Xitoyning savdo yo'llarini O'zbekiston orqali olib o'tishi ham mamlakatimiz uchun foydali.

Tadqiqot metodlari

Ushbu maqola tarixiy tadqiqotlarning ilmiy holislik, mantiqiy izchillik, qiyosiy tahlil, xronologik izchillik kabi usullari asosida yozildi.

Natijalar

Ma'lumki Xitoyda Den Syaopin boshchiligidagi "pragmatiklar" tomonidan olib borilgan islohotlardan so'ng Xitoy iqtisodiyoti shiddat bilan o'sa boshladi [1]. SSSR qulagandan so'ng ham Xitoy iqtisodiyoti tez o'sishda davom etgan bo'lsada, uning AQSh bilan munosabatlari yomonlasha boshladi. Bunga Xitoyning Shimoliy Koreyani qo'llab quvvatlashi, Jahon bozorida AQShning o'rnini egallay boshlagani, AQShning ittifoqchilar hisoblangan Janubiy Koreya, Yaponiya, Tayvan va boshqa bir qancha davlatlar manfaatiga zid olib borilgan siyosat kabilar sabab bo'ldi. Qo'shma Shtatlar Xitoy iqtisodiyoti va harbiy salohiyati tez rivojlanib borayotgani tufayli XXI asr taqdiri Uzoq Sharqda hal bo'lishini tahmin qilgan holda bu mintaqani faol harbiylashtira boshladi.

2023-yil holatiga ko'ra AQShning dengiz ortidagi 750 harbiy bazasining 313 tasi Sharqiy Osiyoda joylashtirildi [2]. Buni esa Xitoy o'zi uchun katta xavf sifatida qabul qildi. Chunki Xitoy tashqi savdosining 60 foizi hamda gaz va neft importuning deyarli 70 foizi Malakka bo'g'izidan o'tadi (1-rasm) [3].

Bu esa Xitoyni quruqlik orqali yoki dengizda AQSh tasiri yetmaydigan yo'llarni qidirshga majbur qildi. Bular orasida Rossiya, Qozog'iston, Qirg'iziston, O'zbekiston, Pokiston, Afg'oniston kabi davlatlardan o'tuvchi yo'llar bor edi. Ushbu mamlakatlarga temir yo'llar qurish orqali Xitoy Yevropa, Yaqin Sharq, Afrika va uzoq kelajakda Amerika qit'asi bilan ham bog'lanishni reja qilgan edi.

Rossiya orqali borish mumkin bo'lgan yo'l 2022-yil 24-fevral sanasidan boshlangan Rossiya-Ukraina ziddiyatlari sababli nomalum muddatga yopildi [4]. Rossiya bilan NATO davlatlari orasida boshlangan o'zaro ishonmaslik holati sababli ikki tomon o'rtasida qarama-qarshi tarafning bosqini xavfidan qo'rqish hissi ham bu yo'nalishni Xitoy uchun berkitdi.

Pokiston orqali Arabiston dengiziga chiqish imkoniyati ham mavjud ammo bu yo'l Hindiston (Bxarat) va Pokiston o'rtasida Kashmir uchun urush sababli xavfli hisoblanadi. Bundan tashqari ushbu mamlakat orqali o'tuvchi temir yo'l loyihasini davom ettirish Xitoy budjeti uchun ham qimmatga tushadi.

Ayni ushbu tarixiy vaqt oralig'ida Hindiston va Xitoy o'rtasidagi munosabatlar ham hududiy davolar tufayli ancha yomonlashganligini hisobga olsak Xitoy Pokiston orqali o'tuvchi yo'llarga katta umid bog'lay olmaydi. Hozirgacha ushbu davlatlar o'rtasida chegaraviy mojarolar davom etib kelmoqda.

Yuqoridagi sabablarni inobatga olsak Xitoy uchun eng maqbul yo'l O'zbekiston va Qirg'izistondan o'tuvchi temir yo'l hisoblanadi. Xitoy-Qirg'iziston-O'zbekiston temir yo'l loyihasi 1990-yillardayoq muhokamaga qo'yilgan biroq bu muhokamalar faqat O'zbekiston Respublikasining yangi prezidenti Shvkat Mirziyoyev davridagina o'z yechimini topdi. Ushbu yo'lning qiymati tahminan 5 milliard dollarni tashkil etadi va tomonlarning o'zaro kelishuviga ko'ra moliyalashtirilishi ko'zda tutilgan [5]. Bu mablag'ning 2017-yildagi O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi tovar ayrboshlash qiymatiga tengligi ham yo'lning qanchalik muhim ekanligini ko'rsatib beradi [6]. Bundan tashqari kelajakda ushbu temir yo'l asosida turli yo'nalishlarga temir yo'l liniyalarini yo'naltirish va mamlakatimiz orqali neft-gaz quvurlarini ham o'tkazish mumkin. Ushbu yo'l orqali neft-gazga boy Fors ko'rfazi, Kavkaz, texnologik jihatdan rivojlangan Yevropa, Xitoy tovarlarini sotish qulay bo'lgan Yaqin Sharq va Afrika kiradi (2-rasm).

Rejalashtirilgan yo'llarga nisbatan ushbu temir yo'l narx jihatidan ham ancha ustunliklarga ega. Misol uchun 2023-yilgi ma'lumotlarga ko'ra, yangi Xitoy-Pokiston yo'lining narxi 400 milliard yuan yoki 57,7 milliard AQSh dollariga baholangan [7]. Bu ham shuni ko'rsatadiki, Xitoy uchun ham xavfsiz, ham arzon, ham iqtisodiy zarur mintaqalarga chiqish imkonini beruvchi yo'l O'zbekiston orqali o'tadi.

Albatta ushbu temir yo'l O'zbekiston iqtisodiyotiga ham katta ta'sir qiladi. Bu avvalo mahsulot tashish narxining pastlashi hamda mahsulotlarni uzluksiz va tez yetkazib berilishiga imkon beradi. Temir yo'l orqali tashiluvchi yuklardan olinadigan tranzit boj O'zbekiston Respublikasi budjetiga qo'shimcha kiritib bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lafasov M. Jahon tarixi (1918-2014). – T.: TURON-IQBOL, 2018. –B.260.
2. Democracy Now! URL: https://www.democracynow.org/2023/2/14/david_vine_us_bases_china_philippines
3. Warsaw Institute. URL: <https://warsawinstitute.org/china-malacca-dilemma/>
4. Britanica. URL: <https://www.britannica.com/event/2022-Russian-invasion-of-Ukraine>
5. Omadjon Tavakkaljon ugli Kodirjonov, & Khusanboy Madaminjonovich Muminov. (2024). LOGISTICS OPPORTUNITIES OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN WHY FOR CHINA?. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 25, 261–264. Retrieved from <http://ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/997>
6. Shamsutdinov R, Mo'minov X. O'zbekiston Tarixi. – T.: Akademnashr 2019. –B.556.
7. South China Morning Post. URL: <https://www.scmp.com/news/china/science/article/3218413/china-pakistan-railway-worth-it-estimated-us58-billion-study>